

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

מותאם ל **כיתה י'**

משך **90 דקות**

מיקום בתכנית **שיעור 10+11 יחידת לימוד שישית בשלב הגילוי לאחר שיעורי הקמת ק"ש ויחסי הגומלין עם הקיבוצים**

90 דקות (ניתן לפצל לשני שיעורים)

עזרים נדרשים

- מקרן +אפשרות להציג מצגת וסרטונים
- אפשרות לדף עבודה אישי למערך הראשון
- אפשרות לדף עבודה לזוגות למערך השני

רקע למורה

השיעור הראשון עוסק בתהליך שעברה קריית שמונה בין השנים 1968-1975. המצגת מראה כיצד איום ביטחוני מתמשך (קטיושות וחדירות מחבלים) הפך קהילה שהוגדרה כ"פריפריה" חלשה ותלותית, לקהילת "סֶפֶר" אקטיבית ובעלת "סוכנותיות" (Agency). השיעור מדגיש את הפער בין "הון סימבולי" (טקסים והוקרה) ל"הון חומרי" (תשתיות וכלכלה) ואת החלטת התושבים לקחת את גורלם בידיהם.

בשיעור השני נערוך השוואה בין דרכי התמודדות של הקיבוצים עם האיומים הבטחוניים, ביחס לקריית שמונה ובכלל.

הערה חשובה: שיעור זה מורכב מבחינה רגשית כיוון שיכול להוות טריגר לטראומות קיימות או מורכבות – אישית או משפחתית של התלמידים. השיעורים חושפים את התלמידים לפיגועים קשים ומחבר את המציאות הבטחונית המורכבת של היום ואז. כל מורה מוזמן להרגיש את כיתתו ואת יכולתו כמורה להחזיק את המרחב הכיתתי המורכב.

להלן מספר אופציות לפתיחת המערך והצגת הפיגועים:

- ניתן להתמקד במה שהיה ולעורר שיח דרך כך על המציאות הנוכחית, ואף להזמין משהו לכיתה שיספר על הפיגועים מנקודת מבטו כתושב. ניתן גם להזמין את היועצת להצטרף לשיעור ולהפוך אותו לשיעור עיבוד סדנאי, ולתת מקום לתחושות שעולות ולתת ביטוי למגוון הקולות שעולים.
- ניתן לעשות התאמות ולהעביר את הדגש להשלכות של המצב הבטחוני והאיום הבטחוני המתמשך – על האוכלוסייה, היחסים עם הרשות והמדינה.

לשיקולכם ובחירתכם- סמכו על עצמכם ועל חכמת ליבכם ❤️

שיעור 1

מ"עיירת פיתוח" ל"קהילת סֶפֶר גבורה" – השפעת האיומים הביטחוניים על הסיפור של קרית שמונה

(45 דקות)

מטרות השיעור

- הבנה היסטורית: התלמידים יכירו את ציוני הדרך הבטחוניים המרכזיים.

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

- פיתוח חשיבה מושגית: הבחנה בין המושגים "ספר" (חלוציות, גבורה) ל"פריפריה" (חולשה, תלות).
- הקניית ערכים: הבנת המושג "סוכנותיות" (Agency) – היכולת לפעול ולשנות את המציאות במקום להישאר בעמדת קורבן.

שלב א': פתיחה- "ההיסטוריה הזו היא המציאות שלכם" · 5 דקות

הציגו רקע קצר

תיאור המצב בשנות ה-60: עיירת פיתוח מרוחקת, תלויה בשלטון המרכזי ובתעסוקה חד-גונית (טקסטיל). נמצאת בשלב של ניסיון לצמוח ולהיות עיירה, דור שני למייסדים העולים שבחלקו חוזר למקום ומעוניין לקדם אותו ואת עצמו. השבר: הקרינו את סרטון הפתיחה- שתי הפגזות בתוך ימים על קריית שמונה / יומן כרמל 1969 הצגת הלילה שבו השקט נשבר – 31 בדצמבר 1968 (הקטיושות הראשונות): https://jfc.org.il/news_journal/59624-2/96998-2/

שאלה: "מה דעתכם על האמירה- 'קריית שמונה המשיכה את חייה כתמיד בשקט ושלווה' - מזדהים?"

שלב ב': ההסטוריה הבטחונית האזורית (30 דק')

אפשרות א'- הקרינו את השקפים במצגות. תנו זמן מוגדר מראש בו כל התלמידים עונים באופן עצמאי על השאלות.

31 בדצמבר 1968

מטח הקטיושות הראשון על קריית שמונה. זהו הרגע שבו "הספר" חדר לתוך העיר.

1969-1970

"מלחמת ההתשה של הצפון". ירי יומיומי, כניסה לשגרת מקלטים.

22 במאי 1970- הפיגוע באוטובוס ילדי אביבים (מאי 1970)

האירוע: ירי בזקוקות על אוטובוס בית ספר (12 הרוגים, רובם ילדים).

למרות הפיגוע, בתי הספר בגליל לא נסגרו.

ציטוט (משה דיין): "האויב רוצה שנפחד לשלוח ילדים לגן. התשובה שלנו היא לא רק הגדר, אלא הילקוט על הגב."

שאלות לדיון (או לדף עבודה אישי):

- איזו גבורה מתארים פה מדברי התושבים בשטח?
- האם אתם מזדהים? האם הבחירה להישאר ולהמשיך בשגרה היא גבורה?
- האם היה משהו שהכעיס אתכם או עורר התנגדות בעדויות מהשטח?
- איזה קולות עולים אצלכם בבית?
- מה לדעתכם הקשר בין מה שקרה בקריית שמונה בשנות ה-70 לבין מה שקורה בצפון היום?
- מה התפקיד שלנו ומה נדרש כדי להצליח לעמוד באתגר - כקהילה?

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

איסוף וסיכום של הקולות שעולים. חשוב להיות ברגישות לקולות שעולים, ולנסות לאפשר כמה שיותר קולות ודעות.

אפשרות ב' - לימוד משותף על ההיסטוריה הבטחונית מלווה במצגת מעבר על ארבעת האירועים הביטחוניים המעצבים (10 דק')

- 31 בדצמבר 1968

- 1969-1970 - מלחמת ההתשה של הצפון

- 22 במאי 1970 - הפיגוע באוטובוס ילדי אביבים (מאי 1970)

- 11 באפריל 1974 - הפיגוע ברחוב יהודה הלוי 13 בקריית שמונה

דיון: איך מגדירים אותנו? ספר מול פריפריה (10 דקות)

- במצגת: השוואה בין דימוי ה"סֶפֶר" (גיבורים, מחוללים את חייהם יוקרה חברתית) לדימוי ה"פריפריה" (חלשים, קורבנות, חסרי יכולת הובלה עצמית הזנחת תשתיות).

- דילמת "זהות המלכוד": נתחו בדיון משותף עם התלמידים את הדילמה - "אנחנו מספיק טובים כדי לספוג טילים, אבל לא מספיק חשובים כדי לקבל פיתוח כלכלי ראוי".

דיון: סוכנותיות (Agency) – מסרבים להיות קורבנות (10 דקות)

- הסבר על סוכנותיות: הכוח לפרש את המציאות ולשנות את מבנה הכוח.

- דוגמאות לפעולה אקטיבית של תושבי קריית שמונה ואצבע הגליל:

- התעוררות אזרחית (1971-1973): מכתבים לראש הממשלה והפגנות על הזכות לביטחון בסיסי.

- שבירת התלות הפוליטית: מעבר מרשימות מפלגתיות מוכתבות מהמרכז להנהגה מקומית עצמאית.

- לקיחת הביטחון לידיים: הקמת המשמר האזרחי לאחר הפיגוע ב-1974.

דיון: מה ההבדל בין לחכות שהמדינה תציל אותך לבין להקים כוח שמירה מקומי?

השבר:

11 באפריל 1974 - הפיגוע ברחוב יהודה הלוי 13 בקריית שמונה

האירוע: חדירת מחבלים לדירות מגורים בקריית שמונה (18 הרוגים).

"שבירת החוזה" מול המדינה. זהו הרגע הקשה ביותר שבו הגבורה הועמדה למבחן מול הפקרה.

עדות מהשטח: "אחרי הפיגוע היו שרצו לעזוב. אבל הרוב אמרו: אם נלך עכשיו, אין גליל. אין מדינה".

שלב ג': סיכום · 5 דקות

הצגת המושג "שגרת החיים כמערכה" – הגבורה לקום בבוקר, ללכת לעבודה ולשלוח ילדים לבית הספר למרות הפחד.

מסר לסיום: בחרנו לסיים את המצגת בקריאה לדור הצעיר ("הסוכנותיות עוברת אליכם") - אך אתם כמורים מוזמנים לבחור את המסר המרכזי שתמצאו להעביר לתלמידים שלכם.

הגליל העליון כאזור סְפָר ביטחוני: בין איום לשגרה

משימת כתיבה קצרה לסיכום/ משימה הביתה: כתבו משפט אחד על משהו שבו אתם מרגישים שיש לכם "סוכנותיות" (יכולת השפעה) בחיים האישיים או הקהילתיים שלכם היום.

בשיעור הבא נעמיק בהתמודדות של הקיבוצים למול האיומים הבטחוניים באזור.

שיעור 2

(45 דקות)

מבוסס בין היתר על המאמר

פחד בצל תותחיה של סוריה : קיבוצי הספר ומשטר הרגשות הישראלי אורית רוזין:

http://www.oritrozin.com/uploads/1/7/5/7/17571223/iyunim_26_fin.pdf

רקע למורה

השיעור ממשיך את העיסוק בגליל העליון כאזור ספר ביטחוני, אך הפעם דרך ההתמודדות של הקיבוצים והמושבים בגבול הצפון. המטרה אינה להציג "גבורה אידיאלית", אלא להבין כיצד קהילות חיות לאורך זמן תחת איום מתמשך - ומה מאפשר להן להמשיך לקיים חיי קהילה, חינוך, עבודה ושייכות.

בשונה מקריית שמונה, שבה עלו תחושות של פריפריה והזנחה, הקיבוצים נתפסו לעיתים כחלק מהאתוס החלוצי-ציוני. עם זאת, גם הם חוו פחד, אובדן, ביקורת על המדינה, קונפליקטים פנימיים ושחיקה מתמשכת.

השיעור מבקש לעסוק בשלושה מושגים מרכזיים:

- ספר וביטחון
- קהילה וערבות הדדית
- שגרה כאקט של עמידה והתמודדות

הערה פדגוגית: גם שיעור זה עשוי להציף רגשות, זיכרונות משפחתיים וחוויות עכשוויות. מומלץ לאפשר מקום לקולות שונים:

- מי שמרגישים חיבור וגאווה
- מי שמרגישים כעס או עייפות
- מי שמפקפקים במחיר של החיים בגבול
- ומי שחווים את המציאות היום באופן מורכב

אין מטרה להגיע ל"קול נכון", אלא לאפשר התבוננות ביקורתית ואנושית.

שלב א': פתיחה - "איך נראים חיים על הגבול?" · 7 דקות

על הלוח/בשקופית: "מה מאפשר לאנשים להמשיך לחיות במקום מסוכן?"

בקשו מהתלמידים לענות במילה אחת:

- קהילה
- בית
- אידיאולוגיה
- הרגל
- משפחה

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

- חוסר ברירה
- אהבת המקום
- פחד לעזוב
- ציונות
- שייכות

אוספים את המילים על הלוח.

"הקיבוצים בגליל לא התמודדו רק עם אירועים חד־פעמיים – אלא עם חיים שלמים שנבנו סביב הידיעה שהגבול קרוב, שהאיום קיים, ושצריך להמשיך לחיות בתוכו"

שלב ב': המציאות הבטחונית בקיבוצים - שנות ה-70 · 15 דקות

להלן שתי אפשרויות ליישום שלב זה בכיתה, בחרו מה מתאים יותר לכם ולאופי הכיתה. תוכלו כמובן לשלב בין שתי האפשרויות.

אפשרות 1- "הגבול נכנס לחצר" (15 דקות) 📌 עברו עם התלמידים על האירועים הבטחוניים המרכזיים בעזרת המצגת, ועיצרו לשאלות לדיון.

13 ביוני 1974- קיבוץ שמיר

חוליית מחבלים מלבנון חדרה לקיבוץ שמיר כשהם מחופשים לפועלים. הם פתחו באש קטלנית ורצחו שלוש מחברות הקיבוץ שעבדו במכוורת ובמפעל, חבר קיבוץ נוסף נפצע. חברי הקיבוץ (ולא כוחות הצבא) היו הראשונים להשיב אש, ניהלו קרב פנים אל פנים וחסלו את ארבעת המחבלים.

עדות:

"האירוע נוהל כולו על ידי אנשי שמיר, ועד שכוחות הצבא הגיעו לכאן כבר לא נותר להם דבר לעשות. זו הייתה הפעם הראשונה שבה אזרחים מהישוב פעלו באומץ כזה, והדבר בלט במיוחד מול הפיגועים הקשים שהתרחשו שבועות קודם לכן בקרית שמונה ובמעלות" (עובד בן זאב מנהל קהילת שמיר).

להרחבה: גליון לציון 50 שנה להתקפת המחבלים בשמיר: <https://www.shamir.org.il/wp-content/uploads/2024/06/%D7%92%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%9F-131-%D7%9C%D7%90%D7%AA%D7%A8.pdf>

שאלות:

- מה ההבדל בין צבא שמגן עליך לבין קהילה שמגנה על עצמה?
- האם זה מחזק תחושת כוח או דווקא מעמיס אחריות?

15 ביוני 1975- כפר יובל

חוליית מחבלים חדרה למושב כפר יובל (מושב של עולים מהודו) והשתלטה על בית משפחת יוסף חי. הבן נחמיה (נמי) ניסה לחסום את הדלת באומץ ונרצח. המשפחה נלקחה כבני ערובה.

עדות:

הגליל העליון כאזור סְפָר ביטחוני: בין איום לשגרה

הסיפור של פצ'נגה: יעקב מרדכי ("פצ'נגה"), נהג אגד, שומע בק"ש שיש פיגוע במושב שלו. הוא ממחר לשם, מגלה שזה הבית שלו, ומתעקש בפני רפול (אלוף הפיקוד) להצטרף לכוח הפורץ של גולני כי "הוא מכיר את הבית הכי טוב". הוא פורץ ראשון, מחסל שני מחבלים ונהרג בקרב.

שאלות:

- פצ'נגה הוא אזרח, נהג אגד, אבל הוא גם לוחם שמגן על ביתו בצורה הכי אקטיבית שיש. איפה פגשנו את המושג הזה בשיעור הקודם? (חיבור למושג סוכנותיות - Agency שלמדו על ק"ש).
- כיצד העובדה שמדובר במושב עולים משפיעה על הדרך שבה אנחנו תופסים "חלוציות" וגבורה בספָר?

7-8 באפריל 1980 - משגב עם

שביעי של פסח - חוליה של חמישה מחבלים מארגון "חזית השחרור הערבית" חדרה לקיבוץ משגב עם, רצחה את מזכיר המשק שמואל שרוני ז"ל, והשתלטה על בית הילדים שבו ישנו באותו לילה פעוטות מגיל חצי שנה ועד שלוש שנים. הם החזיקו בהם כבני ערובה במשך שעות ארוכות עד לפריצת סיירת מטכ"ל. בפיגוע נרצח הפעוט אייל גלוסקא ז"ל, ונפצעו 4 ילדים.

עדות:

סרטון וכתבה: דנדן בולוטין (משתתף בהישרדות) מספר על המבצע של סיירת מטכ"ל בפיגוע בבית הילדים במשגב עם ב-1980. דנדן סיפר שהוא כלוחם הסיירת הציל את אחד הילדים.

סרטון על המפגש עם הילד שאותו הציל: <https://www.facebook.com/newsisrael13/videos/417965486541426/>

כתבה על העדות שלו מהפיגוע: <https://13tv.co.il/item/mood/survivor/season-05-vip/articles/g9cn8-902876118/>

שאלות:

- למה הפגיעה בבית הילדים הייתה כל כך מטלטלת?
- מה זה עושה לתחושת הביטחון של קהילה?
- "לוחמי הצבא שפרצו לבית הילדים במשגב עם סיכנו את חייהם בצורה יוצאת דופן כדי להציל פעוטות שהם מעולם לא פגשו. איזה סוג של גבורה נדרש מלוחם כשהוא יודע שבתוך מבנה האש נמצאים ילדים קטנים? כיצד הגבורה של הצבא בחזית משלימה את הגבורה של הקהילה שנשארת להחזיק את הגבול בשגרה?

אפשרות ב' - פעילות קבוצתית - דרכי התמודדות (15 דקות)

שאלה לכיתה:

"מה אנשים עושים כשהם מפחדים?"

כותבים על הלוח תשובות: • צוחקים • מתעלמים • מדברים • שומרים בפנים • ממשיכים כרגיל

שאלת המשך: "האם יש דרך אחת נכונה להתמודד עם פחד?"

מחלקים את הכיתה ל-4 קבוצות, כל קבוצה מקבלת ציטוט מהמאמר של אורית רוזין:

קבוצה 1 - הקטנת האיום והומור

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

"הקונצרט יחל בשעה 18:30". כך תוארה בעלון קיבוץ דן תקרית גבול שבה החלו חילופי אש עם הסורים. במהלך ההפגזה תוארו חברות קיבוץ שממשיכות לשוחח על הצגת תיאטרון, בעוד ברקע נשמעות יריות. "כולנו התרגלנו והשלמנו עם מצב זה, כאילו כל זה שייך לנוף חיינו, אך תחת המסווה של שקט ושלווה שוררת בלב החרדה".

"ההומור שימש אמצעי חשוב להפגת המתח שהיה כרוך בחיי היום-יום. איסוף המוקשים בשטח המפורז תואר כ'יבול', והתחממות הגזרה, יריות ושרפה תוארו בעלון תל קציר כ'עונה בוערת' במאה אחוז. לאחר ששכנו הדי הקרב בפברואר 1960 התנצלו העורכים על השעמום שתטיל השגרה על קוראי העלון. פולקלור של ממש התפתח סביב האירועים. גם העיתונים תיעדו את גילויי ההומור של הקיבוצניקים".

שאלות

- למה השתמשו במילה "קונצרט"?
- מה תפקיד ההומור וההקטנה במצבי פחד? האם הוא מעלים את הפחד או עוזר להתמודד איתו?
- מה ההבדל בין "להתרגל" לבין "לא לפחד"?
- האם יש מחיר לשימוש במנגנון באופן קבוע?

קבוצה 2 – שגרה והתעקשות להמשיך בשגרה עם הפחד

"המתיחות מוסתרת מתחת למעטה של עליצות וה'עסקים כרגיל'". הם עוסקים בחקלאות אבל גם בחפירת שוחות מגן ובפריסת רשתות הסוואה. בליל שבת חגגו את כניסת השבת בשירה אדירה, שהדיה ודאי הגיעו גם לאוזני הסורים. לאחר ארוחת הצהריים נשמע מטוס – הכל יצאו החוצה להתבונן בו ושאלו: "שלנו, או שלהם?". הכתב מציע לראות בשירה מסר של התרסה".

"כן, פחדנו! אלא שעם הפחד הזה אנו חיים, את הפחד הזה אנו דוחקים לתוך תוכנו עמוק... 'אתם כבר התרגלתם', אומרים לנו. אבל אנו רגילים – לא התרגלנו." חברת קיבוץ דן מסבירה שהחיים בגבול לא מבטלים את הפחד, אלא מחייבים לחיות לצדו. היא מדגישה שיש הבדל בין להמשיך לתפקד לבין להפסיק לפחד.

"בכל מקום מרפאים ומורחים פצעים. אפילו לא תאמינו – מייפים. כל מה שנראה מבחוץ כהרוס. אלא שאת פצעי הילד, החבר – לא רואים מבחוץ. הם יופיעו יותר מאוחר". חברי הקיבוץ ממהרים לתקן, לשקם ולסדר את ההרס לאחר ההפגזות. לצד העשייה והחזרה לתפקוד, מופיעה גם הכרה בכך שיש פגיעות שלא רואים מיד.

"...לצד העשייה והחזרה לתפקוד, מופיעה גם ההבנה שחייבים להמשיך בשגרה הכלכלית. כפי שסיפרו חברי המשקים: 'הפרות היו צריכות חליבה גם בזמן הפגזות'".

שאלות

- מה ההבדל בין "רגילים" לבין "התרגלנו"?
- למה חשוב להמשיך להכיר בפחד?
- מה תפקידה של שגרה במצבי פחד?
- האם עשייה יכולה לעזור להתמודד רגשית?

קבוצה 3 – קהילה כמקור כוח

"אט אט מתכנסים בחדר האוכל. שם, לא יאומן, מפות לבנות כמו בכל ליל שבת, ו... נרות. לכל שולחן נר משלו. והנרות הללו, אורם, חומם הבהובם מחזירים את האמונה בלבבות אחוזי הלב ההפגזה. לא, לא היה כל דבר מאורגן, אך בכל זאת נשארים. אין רצון ללכת לחדרים החשוכים. רוצים יחד!!"

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

שאלות

- מדוע ההתכנסות המשותפת הייתה משמעותית?
- מה מסמלים הנרות והמפות הלבנות?
- כיצד קהילה יכולה לעזור בהתמודדות עם טראומה ופחד?

קבוצה 4 – משמעות ושליחות

"אחד מחברי קיבוץ גונן אמר בריאיון: "יש לי סיפוק על שאני עושה את הדבר הנכון במקום הנכון." עבור רבים בקיבוצי הספר, החיים בגבול לא נתפסו רק כסבל אלא גם כבעלי משמעות לאומית וחברתית. הקיבוצים הוצגו כ"מצודות" השומרות על גבול המדינה. תחושת השליחות והזהות החלוצית סייעו לחלק מהתושבים להתמודד עם הפחד והסכנה."

שאלות

- איך תחושת שליחות יכולה לעזור לאנשים?
- האם משמעות יכולה להפחית פחד?
- האם תחושת שליחות יכולה גם להכביד על אנשים?

קבוצה 5 – לקחת את הגורל בידים (סיפורו של המושב)

"סיפורו של המושב כפר יובל, שנוסד על ידי עולים מהודו. ביוני 1975 חדרו מחבלים למושב. בן המקום, יעקב מרדכי (פצ'נגה), נהג אגד, לא חיכה לצבא. הוא רץ אל האש, הדריך את החיילים כיצד בנוי הבית שלו, ופרץ איתם יחד כדי להציל את אשתו ובנו התינוק, ושילם על כך בחייו. על אף האסון הכבד והשכול, חברי המושב קיבלו החלטה אמיצה להישאר על האדמה ולא לעזוב. בעקבות הפיגוע הקימו התושבים את אנדרטת 'משפחה מלוכדת' – פסל אבן של משפחה חבוקה, שמסמל את הבחירה שלהם להישאר יחד כאן."

שאלות:

- מה הניע את פצ'נגה לפעול בצורה כזו? האם זו גבורה צבאית או משהו אחר?
- האנדרטה נקראת "משפחה מלוכדת". כיצד הלכידות המשפחתית והקהילתית הופכת לכלי התמודדות עם הפחד והשכול?

דיון מסכם

כל קבוצה מציגה מסקנות. שאלות אפשריות:

- האם לדעתכם היה "מחיר רגשי" לחיים כאלה?
- האם החברה הישראלית ציפתה מתושבי הגבול להיות "חזקים" כל הזמן?
- האם יש הבדל בין גבורה לבין הישרדות?
- מה מאפשר לאנשים להמשיך להרגיש שייכים למקום למרות האיום?

במידה ויש זמן ניתן גם לסכם בצורת משחק:

"ציר עמדות בכיתה"

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

תולים שני שלטים:

- "בעיקר גבורה"
- "בעיקר הישרדות"

המורה מקריא משפטים וכל אחד בוחר איפה למקמם את עצמו.

משפטים לדוגמא:

- "להמשיך לעבוד בזמן ירי"
- "לא לעזוב את הבית"
- "להקים משמר אזרחי"
- "להתעקש לפתוח את חדר האוכל"
- ועוד...

דיון תוך כדי המשחק או בסימום:

- למה בחרתם לעמוד שם?
- האם החברה הישראלית מצפה מתושבי גבול להיות "חזקים"?
- מה ההבדל בין גבורה לבין הישרדות?

שלב ג': השוואה - קריית שמונה מול הקיבוצים · 15 דקות

"ראינו דרכים מגוונות שבהן קהילות הספר הגיבו לפחד ולמציאות הבטחונית הקשה – מהומור ושירה ועד לחימה אקטיבית על הבית. אבל לצד ההערכה הציבורית והגבורה של הצבא, עלו בשטח גם תחושות קשות מול המדינה: תחושת הזנחה, עייפות מהמצב הממושך, וחוסר מענה. המשפט שהדהד ביישובים רבים היה: 'אנחנו מגנים על המדינה, אבל מי מגן עלינו?'. כעת, נעבור לעבודה זוגית ונראה איפה התחושות האלו פוגשות את מה שלמדנו על קריית שמונה..."

עבודה זוגית/כיתתית - השוואה בהתמודדות בין קריית שמונה לקיבוצים

הערה למורה: כדאי לדבר על ההתבוננות מעבר ל'סטיגמות' ו'הנחות' על הקהילות השונות, על העובדה שבכל חברה אנושית יש אנשים שיכולים להשתמש באתגר ובקושי כחומר בעירה לעשייה ויש אחרים שמשקיעים יותר מאמץ בהישרדות – כלומר לא לייצר כאן דיכטומיה – אלא סיפור שיש בו גם מרכז משותף

משפטים להשוואה בעבודה בזוגות:

- "גם בקריית שמונה וגם בקיבוצים, היו אנשים שהקושי הביטחוני דחף אותם ל..."
- "בשתי הקהילות היו רגעים שבהם המאמץ המרכזי של האנשים היה פשוט להישרדות יומיומית, למשל כאשר..."
- "הנחת היסוד או הסטיגמה שיש לנו בראש על [קריית שמונה / הקיבוצים] מתערערת כשמגלים ש..."
- "הנקודה שבה הסיפורים של תושבי העיר וחברי הקיבוצים נפגשים בצורה הכי חזקה היא..."

שאלות לדיון בכיתה:

- ראינו שגם בעיר וגם בקיבוץ ובמושב היו אנשים שפרצו קדימה מתוך הקושי, והיו אנשים שרק ניסו לעבור את היום. למה לדעתכם קל לנו יותר, במבט לאחור, לצבוע קהילה שלמה בצבע אחד (למשל: 'הקיבוצים חזקים' או 'בעיר רק

הגליל העליון כאזור סֶפֶר ביטחוני: בין איום לשגרה

שרדו'?

אז:

"ראינו שגם בקריית שמונה, גם בקיבוצים כמו משגב עם ובמושבים כמו כפר יובל, האיום הביטחוני פגש אנשים בעלי רקע שונה לחלוטין (עולים מהודו, עולים מצפון אפריקה, קיבוצניקים ותיקים). לאור הסיפור של כפר יובל ופצ'נגה, כיצד האתגר הביטחוני המשותף מייצר 'כור היתוך של גבורה' שמחבר את כל חלקי הגליל, מעבר לסטיגמות של פריפריה מול מרכז?"

- האם 'להשקיע מאמץ בהשרדות' זו חולשה, או שזה שלב הכרחי לפעמים? איך האנשים ששרדו אפשרו לאנשים אחרים לפעול ולעשות?
- אם נסתכל על המציאות הביטחונית של השנים האחרונות בגליל, איפה אתם רואים את המפה האנושית הזו חוזרת על עצמה? האם גם היום המשותף (האתגר, הדאגה לבית) גדול מההבדלים הקהילתיים?"
- אפשר גם להזמין לכתוב במחברת ולענות באופן אישי: כשאתם פוגשים היום קהילה שונה משלכם בגליל, איזו 'הנחת יסוד' כדאי לכם להשאיר בצד כדי להצליח לראות את האנשים שבה באמת?

שלב ד': סיכום אישי · 8 דקות

משימת סיכום קצרה

בחרו אחת מהאפשרויות:

- כתבו משפט שמתאר בעיניכם את החיים בגבול
- כתבו משהו חדש שהבנתם על הקיבוצים
- כתבו שאלה שנשארה אצלכם מהשיעור

סיכום של המורה:

"השיעורים האחרונים עסקו בחיים בגליל העליון תחת איום ביטחוני מתמשך, ובחנו כיצד תושבי קריית שמונה וקיבוצי הגבול התמודדו עם פחד, חדירות, הפגזות ואיוזאות יומיומית. דרך העדויות והסיפורים ראינו שלא הייתה דרך אחת להתמודד – היו מי שפעלו דרך קהילה וערבות הדדית, מי שבחרו במאבק אזרחי ובדרישה לאחריות מהמדינה, ומי שניסו לשמור על שגרה ומשמעות בתוך מציאות מורכבת. למדנו כי הגבורה לא הופיעה רק ברגעי לחימה, אלא גם ביכולת להמשיך לחיות, לחנך, לעבוד ולהחזיק קהילה תחת איום. לצד החוסן עלו גם פחד, שחיקה, כעס ותחושת הפקרה – והמורכבות הזו היא חלק בלתי נפרד מהסיפור של יישובי הצפון בעבר וגם היום".

חשוב לשים לב:

- לא להפוך את השיעור להאדרת סבל או גבורה.
- לאפשר גם ביקורת, עייפות וכעס.
- לתת מקום לחוויות עכשוויות של התלמידים.
- לשים לב לתלמידים שמגיבים רגשית לעדויות או לאירועים.
- להחזיק את המורכבות: גם חוסן וגם פגיעות.